

**MORA
KOMMUN**

**LEKSANDS
KOMMUN**

**Vansbro
kommun**

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling, Europa
investerar i landsbygdsområden

Mötesanteckningar träff Vildmarksriket 12 juni 2023 i Sollerö sockenhus

Deltagare: SLU, Mora kommun (näringslivskontoret), Vansbro kommun (kommunekolog), Länsstyrelsen Dalarna, Visit Dalarna, byföreningar, vägsamfälligheter, gemensamhetsskogsföreningar, representant från Mellanskog, LRF Dalarna, samfällighetsföreningar, representant sockenföreningar.

Presentationer:

Karin Eriksson, Mora kommun, presenterar kort anledningen till mötet

Sin roll som projektägare, hur projektet initierades, etc.

Johan Engström, Visit Dalarna, håller en presentation om hållbar naturturism, turismutveckling

Berättar om nackdelarna med volymturism och behovet av att utveckla andra typer av turism med andra värden. Om "tillrättalagd" turism och vandring och att tjäna pengar på hållbara naturupplevelser, samt att hålla i takt pinnen lokalt i området för att utveckla den typ av turism som man vill ha i, för att också undvika den typ man inte vill ha.

En fråga som i relation till detta är att området som ritats upp är väldigt stort – hur är det tänkt att det aktiva skogsbruket och turismen ska existera parallellt inom detta område? Är det tänkt att det ska existera parallellt, eller ska vissa områden finnas till för turism och andra för skogsbruk? Och hur lång tidshorisont ser man framför sig för att utveckla detta projekt? Skogsbruket och turismorganisationer behöver kunna existera parallellt, och då behöver man vara flexibel med till exempel var leder dras, och dra om dem när skogen på en viss plats brukas. Hur det här samarbetet ska se ut rent praktiskt är en fråga som projektet hoppas kunna hjälpa till att reda ut. Projektet är alldeles i uppstartsfasen och det kommer absolut ta lite tid att få på plats, men det är vad dessa tidigare möten handlar om, att ta reda på hur vi vill samarbeta och vad vi vill åstadkomma.

En annan viktig fråga som kom upp var vem som ska ha ansvaret för att vara paraplyorganisation? Om det ska startas ett destinationsbolag i slutskedet av det här projektet (vilket är en modell man spekulerat kring och planerar att utforska möjligheterna för) – vilka ska vara med i styrelsen och vilka har rösträtt för att välja ut den styrelsen? Vilka som sitter i styrelsen, och vilka som väljer ut styrelsen i första ledet, kommer vara centralt för vilken riktning man tar, vad destinationsbolaget strävar mot och hur de gör det, vilka intressen man främjar osv. Hur man tänkt att detta ska vara organiserat är inte satt än, och en central del av projektet att titta på tillsammans. Det ska vara på ett sätt som markägare, liksom andra aktörer, är bekväma i och där de känner sig representerade och att de har en central röst.

Helena Andersson, medlem i Naturturismföretagarna och driver renbiten, om vad naturturism är

Helena pratade om naturturism, skillnaden mellan friluftsliv och naturturism, vad Nature's Best märkning innebär och varför man gör den märkningen på sitt företag. Pratar om att naturturism till stor del handlar om att styra upp allemansrätten. "Ordning och reda i naturen", kunnigare gäster som vet hur de ska bete sig i naturen och vilka skyldigheter man har. Naturturismföretag verksamma på ens mark innebär att man har en konkret kontakt med en person som ansvarar för mycket av turismen i området. Detta kan innebära en bra möjlighet att kunna styra upp turism och friluftsliv på tydligare sätt, via företagarna. Pratar om naturturism på annans mark – att man generellt etablerar avtal med markägaren, som kan handla om infrastruktur för turism, parkering, ersättning för slitage, etc. Dessa avtal kan se väldigt olika ut, dialog är centralt, mellan de enskilda företagarna och markägarna, för att hitta avtal och former för detta som fungerar i de enskilda fallen.

En fråga som kom upp var ersättning för användning av vägar. Helena har i sitt fall kontakt med vägsamfälligheter i området, men de har inte behövt ha någon ersättning. Men Helenas familjeföretag står till exempel för snöröjning för en markägare på dennes camping under vinterhalvåret som kompensation för användning av marken och vägarna. Däremot är det ganska vanligt i andra sammanhang att markägare och vägsamfälligheter får monetär ersättning. Man kommer överens om en procentsats eller en summa.

Reflektioner från smågruppsdiskussioner:

Nedan presenteras diskussionerna som hölls under mötet. 4 grupper diskuterade tillsammans och här är deras dokumentation nedskrivna. Det som är skrivet i parentes efter vissa punkter är de åtgärder som grupperna har skrivit ner som förslag / viktiga åtgärder för att lösa eventuella problem de identifierat. Det som är skrivet här är alltså från grupperna själva.

Grupp 1:

Önskvärd och trolig utveckling:

- Projektet kan innebära en möjlighet att förmedla hur ett hållbart skogsbruk kan bedrivas
- Minskade konflikter, dialog mellan olika aktörer
- Varsam och hållbar turism – ett uppstyrt friluftsliv
- Gynnar lokala företag

Önskvärd men inte särskilt trolig utveckling:

- Ett rikskänt område för vandring, cykling och skidåkning (Vasaloppet och Fäbodkulturen kan bidra till att göra detta mer troligt)

Ej önskvärd men ganska trolig utveckling:

- Att viljorna som ska styra detta har olika egna agendor och har svårt att enas (regelbundna och mer informella träffar, till exempel genom Vildmarksfika, är en metod för att motverka detta)
- Mycket folk i skog och mark (rätt prissättning och paketering av turismupplevelser samt kunskapsöverföring är metoder för att göra detta mindre troligt)
- Att markägare känner sig överkörda och avverkar sin skog av rädsla för vad som komma skall.
- Att allemansrätten missbrukas i området

Ej önskvärd och inte särskilt trolig utveckling:

- Kortsiktigt agerande från olika aktörer
- Svårt att få nätverk med olika aktörer att samverka
- Att lokal och privat naturturism trängs bort

Grupp 2:

Önskvärd och trolig utveckling:

- Fler arbetstillfällen och sysselsättning för folk i bygden
- EN gemensam process som leder till hållbar kultur- och naturturism som leder till en välmående och växande landsbygd
- En blomstrande landsbygd där befolkningen ökar
- Att fler människor kan ta del av naturen
- Kunskapsnivån höjs och folk får större förståelse för platsens historia
- Inkomst
- En internationell och nationell destination som på riktigt är hållbar, socialt, ekonomiskt och för naturen. Om det inte har denna höjd förväntar jag mig att det inte blir av.
- Att Vildmarksriket blir en innovativ förebild som man pekar på som ett område som "gjort rätt"

Önskvärd men inte särskilt trolig utveckling:

- (inga lappar här)

Ej önskvärd men ganska trolig utveckling:

- Att man har för bråttom att se resultat och därför skruvar på innehållet (projektmedel, tid att arbeta mot uppsatta mål, kvalitet)
- Att man inte har mod att gå "all in" (projektmedel, tid att arbeta mot uppsatta mål, kvalitet)
- Att det inte blir något ordentligt av projektet (dialogprocesser)
- Att markägare inte vill ha några turister på sin mark (dialogprocesser)
- Att tillgången till skogen minskar (dialogprocesser)

Ej önskvärd och inte särskilt trolig utveckling:

- Ökad aktivism (guider är lösningen)
- Ökad stöldrisk om vägar är öppna (guider är lösningen)
- Svårare att bedriva annat skogsbruk
- Att projektet inte blir av eller att fler mindre aktörer försöker jobba själva enligt "jag kan själv". Utan samsyn genom alla led och med alla inblandade blir det inte bra
- Att alla i bygden inte är positiva
- Splittring mellan grupper, markägare och företag till exempel

Grupp 3:

Önskvärd och trolig utveckling:

- Möjliggöra för fler att livnära sig från naturen
- Att projektet är förankrat hos markägare, att markägare får del av vinster och förtjänster, och att markägare då ställer sig positivt till projektet
- Mer intäkter till bygden
- Attraktivt att bo i området
- Tillgänglig natur och bättre leder
- Fler möjligheter för små företagare / entreprenörer

Önskvärd men inte särskilt trolig utveckling:

- (inga lappar här)

Ej önskvärd men ganska trolig utveckling:

- Konflikter med andra intressen / markägare
- Överexploatering av områdets naturvärden med bristande hänsyn till "befintliga" intressen
- Slitage och nedskräpning
- Att ingenting händer
- Massturism i vildmarken och störning av jakt, fiske och fåbodliv
- Att man inte hittar en fungerande affärsmodell för markägare

Ej önskvärd och inte särskilt trolig utveckling:

- (inga lappar här)

Grupp 3 hade separat skrivit en lista över åtgärder / strategier för att motverka eventuella risker:

- Respekt och förtroende för dialogen
- Organisation som kartlägger nuläget. Var i naturen är det okej att vara? Hur många klarar platsen av? Kartlägga denna typ av frågor.
- Markägaravtal
- Balans mellan befintliga intressen och kommersiella intressen
- Kunskap
- Riktlinjer för exploatering
- Koordinera parkering, skräp osv.
- Stark organisation med bland annat länsstyrelse, Stora Enso, kommunerna osv inblandade.

- Siljansleden förvaltare?

Grupp 4:

Önskvärd och trolig utveckling:

- Ungdomar kommer ut i naturen (samarbete med skolor viktigt)
- Lokala näringsidkare får ökade omsättningar
- Trakten blir upptäckt av nya turistgrupper (information på olika språk centralt i detta. Och också sprida information om skogsbrukets positiva roll och betydelse)
- Samverkan kring naturupplevelser skulle kunna leda till ökad samverkan kring skötsel
- Biolog till grön infrastruktur

Önskvärd men inte särskilt trolig utveckling:

- Hållbar utveckling i "jungrulig" mark, alltså mark som inte nyttjas i så hög grad för naturturism idag- (småskalig och genomtänkt utveckling – var vill man utveckla turism och var vill man inte det? Styrning av besökare)
- Naturturister blir mer upplysta om hur man uppför sig i naturen (3 saker viktiga för detta. Kvalitetssäkring på något sätt, genom märkning av naturturismföretag eller annat. Information till turister. Guider och guidningar)

Ej önskvärd men ganska trolig utveckling:

- Missnöjda markägare (3 saker viktiga för detta. Möjligheter till ersättning för markägare. Information. Möjlighet till ansvarsutkrävande – vem vänder man sig till om ens väg körs sönder?)
- Nedskräpning i naturen (soptunnor och infrastruktur för sophantering och den typen av frågor behövs eventuellt. Eller så ska man inte ha soptunnor överallt, utan istället ordentlig information om att man tar med sitt skräp, och var man kan slänga det. Men då behövs ett system för att skattebetalarna inte står för turisternas skräphantering)
- Inga ersättningar till markägare
- Vägarna blir nedslitna och överbelastade
- Tjuvfiske utan fiskekort

Ej önskvärd och inte särskilt trolig utveckling:

- Oenighet lokalt (dialog tidigt! Hur / var / vilka ska vara med i denna dialog? Och vilken plattform ska man ha för denna dialog? Behöver tänkas igenom)
- Svårt att hitta gemensam grund, mål, viljor. Inte komma någonstans på grund av detta. Otydligt definierat mål och för lite pengar för att komma igång.

Generella reflektioner och viktiga aspekter att ta med framåt:

- Farhågor som återkom var otillräckliga kompensationer, ökat slitage av natur, vägar, och infrastruktur. Det här är centrala frågor som behöver tittas över. Men det fanns också hos flera av de som deltog på träffen en hoppfullhet kring att man förhoppningsvis kommer kunna hitta bra lösningar för de här frågorna om man inkluderar markägare och deras perspektiv i projektet

på ett tydligt sätt, och tar hjälp av markägare, jordägarföreningar och vägsamfälligheter för att utforma lösningar på de här problemen. Det här är alltså frågor som man inte har svar på än i projektet, till exempel hur markägare ska bli kompenserade för naturturism på deras mark. Men det är en central del av projektet att ta reda på hur man kan lösa detta på bra sätt som fungerar för alla parter. Och markägare, jordägarföreningar och vägsamfälligheter är centrala i att utforma de här lösningarna, eftersom det är deras mark det handlar om.

- Några andra farhågor som återkom var nedskräpning, infrastrukturen för att motverka detta, och eventuella ökade kostnader för lokalsamhällena om man till exempel inte hittar bra lösningar för sophantering. Här behövs förstå praktiska lösningar där kommunerna och länsstyrelsen har en viktig roll, till exempel markera ut med skyltar, sätta upp soptunnor, lösa systemet för återvinningsstationer så att lokalsamhällena inte behöver bära kostnaderna för turismen genom skattepengar. Men det behövs också gedigen information till turister som besöker området, om hur de ska hantera sina sopor och vilka skyldigheter de har för hur de ska bete sig i naturen för att inte slita på den. Här kan naturturismföretagare också spela en väldigt viktig roll. Genom till exempel konkreta guidningar, men också boendeanläggningar, uthyrning av cyklar, fiskeutrustning etc, skapar de plattformar för att informera turister om dessa frågor. Det blir en tydlig och enkel kontaktyta för att se till att turister beter sig varsamt i naturen, besöker de områden man vill att de ska besöka, och samtidigt får en trevligare upplevelse av sitt besök.
- En stor fråga som kom upp i diskussionerna var den om organisationen. Hur ska den se ut? Vem tar ansvar? Och vem har bestämmanderätt och rösträtt för en eventuell styrelse i ett destinationsbolag? Hur löser man dessa frågor och vilkas röster ges plats i den struktur man skapar? Även detta är en fråga för projektet att titta på, och inget som man har svar på nu. Men trots det så finns det nog ett behov av projektet att försöka kommunicera tydligare vilka lösningar man har haft uppe som alternativ och tänker att man vill utforska. Eftersom detta var en så stor fråga under mötet, och en stor oro, så kan det kanske vara bra med en så stor transparens som möjligt från projektets håll, där man helt enkelt "tänker högt" i så många tillfällen som möjligt om hur organisationen skulle kunna se ut. På så vis för markägare och vägsamfälligheter och andra aktörer möjlighet att uttrycka sina spontana känslor inför detta under tidens gång. Men det kräver också en del förståelse och öppenhet från markägare och andra aktörer kring att saker som presenteras inom projektet inte är "färdigtänkta", utan att förslag och idéer läggs fram i ett tidigt skede för att diskuteras. En fråga är vilka forum vi har att tillgå för den här dialogen? Kommande träffar med markägare, vägsamfälligheter och andra aktörer ja, men mer löpande kontakt, hur ska den gå till? Detta behöver projektgruppen fundera på. "Vildmarksfikor", som man planerat för i projektet, är en del i detta.